

CESTOVNÍ RUCH – SOUČASNÉ A BUDOUCÍ VÝZVY PRO ÚZEMNÍ ROZVOJ

MEZINÁRODNÍ VÝROČNÍ KONFERENCE IFHP 2009

Ve dnech 24.–27. května 2009 se v Mikulově konala konference Mezinárodní federace pro bydlení a územní plánování (IFHP), která se zabývala výsledky práce pracovní skupiny Cestovní ruch a územní rozvoj.

Na slavnostním zahájení 24. 5. v neděli přednesli úvodní projevy **Jaromír Stejskal**, zástupce IFHP v České republice a **Francesc Ventura Teixidor**, prezident IFHP. Účastníky konference přivítal také starosta města Mikulov, pan **Rostislav Košťál**.

Hlavní přednáška prvního dne konference profesora **Josepha Reitingera-Lasky** z vídeňské univerzity s názvem *Cestovní ruch a kulturní dědictví* zdůraznila ekonomický význam cestovního ruchu a jeho sociální aspekty. Současně však upozornila na nezbytnost stanovit regulativy pro rekonstrukci památek v souvislosti s cestovním ruchem. Tato regulace bývá často nedostatečná, což

má přímý dopad na udržitelný rozvoj příslušné lokality. Základním předpokladem je památky zachovat, chránit a předat příštím generacím.

Pro rozvoj cestovního ruchu je zásadní podmínkou co nejdelší pobyt turistů v příslušné lokalitě. Toho lze mimo jiné docílit pečlivou organizací nabízených zájezdů, které by měly zahrnovat různé typy aktivit, zejména výchovu, vzdělání, zábavu, sport, ale i dobrodružství.

Předmětem následujícího programu byly případové studie zaměřené na rozvoj aktivit v cestovním ruchu ve městech Göteborg a Laa an der Thaya. Výsledek realizace jedné z nich – lázeňský komplex využívající bohatých zdrojů minerálních vod – si účastníci konference měli možnost prohlédnout v rámci odpolední exkurze. Na návštěvu lázní v Laa an der Thaya navázala prohlídka rozvojové lokality pro obdobný projekt lázní v obci Pasohlávky.

Sportovně založení účastníci volili exkurzi formou cykloturistického výletu po cyklistických stezkách v regionu Podyjí a Lednicko-valtického areálu.

Tématem hlavní přednášky dalšího dne byl rozvoj městského cestovního ruchu v současné době celosvětových ekonomických problémů. Přednášející, profesor **Jan van der Borg** z Erasmovy univerzity v Rotterdamu a univerzity v Benátkách, představil městský cestovní ruch v souvislosti s kulturní turistikou jako stále rostoucí sektor trhu. Pro udržitelnost rozvoje cestovního ruchu je nezbytné, aby byly jeho výhody a cena za návštěvnost v rovnováze. Mezi výhody lze mimo jiné zařadit nárůst příjmů města, vznik pracovních příležitostí a snaha o vzhled města. Cenou za příliv turistů jsou zvýšené investice, provozní náklady, přelidněnost některých částí města se všemi negativními dopady, tzv. macdonaldizace a další.

Holistické pojetí – teorie životních cyklů – představuje čtyři fáze rozvoje cestovního ruchu. V počáteční fázi rovnováha mezi výhodami a cenou není optimální a udržitelná. Následuje fáze růstu, kdy je rovnováha optimální a udržitelná. Pak může nastat fáze zralosti, kde již rovnováha přestává být optimální a udržitelná a poslední fázi je úpadek.

Pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu a optimální vyváženost výhod a ceny je nezbytný management cestovního ruchu usměrňující příliv turistů. Zásadní tendencí by měla být snaha o zvýšení počtu návštěvníků, kteří v místě pobývají několik dnů. Ve většině měst však jsou převažující složkou jednodenní výletníci, což lze demonstrovat na příkladu vyhlášené turistické destinace Benátky, kde se pouze 20 % návštěvníků zdrží více dní. Pro lokalitu je zapotřebí stanovit limity udržitelnosti a pak je důsledně respektovat. Z diskuze k tématu pak vyplynul další námět: Vztah mezi návštěvníky a místními obyvateli musí být vyvážený.

Po hlavní přednášce a následné diskusi následovalo představení případových studií. Studie *Rozvoj a marketing velkého projektu lázní a volnočasového centra v Pasohlávkách* byla zpracována pro lokalitu, která byla jedním z cílů pondělní exkurze, kdy přímo v terénu o zamýšleném využití území v sousedství vodních nádrží hovořil **Ilja Kašík**, předseda představenstva společnosti Thermal Pasohlávky.

Radim Gill, ředitel DHV CR, seznámil přítomné se základními údaji o obci Pasohlávky, která leží nad horní nádrží Nové Mlýny. V blízkosti je biosférická rezervace Pálava a krajinná památková zóna Lednicko-valtický areál, území chráněné UNESCO. V roce 2007 byla založena dvěma zakladateli (Jihomoravským krajem a obcí Pasohlávky) společnost Thermal Pasohlávky, jejíž cílem je podpoření rozvoje území v okolí obce. Kromě rekreačního a lázeňského využití bude na místě, kde archeologický průzkum odhalil pozůstatky římského tábora, vybudován archeopark Římský vrch.

Další případová studie – *Cyklostezky v povodí Dyje (česko-rakouský přeshraniční projekt)*, která navazovala

na cykloturistickou exkurzi z pondělního odpoledne, byla představena **Jakubem Smolíkem**, který je jedním z manažerů projektu Greenways. Projekt Greenways je programem Nadace Partnerství, jehož prostřednictvím je poskytována podpora projektů přispívajících k udržitelnému rozvoji tras vedoucích v přírodních koridorech. Hlavními tématy programu jsou místní a regionální rozvoj, šetrná a bezpečná doprava, šetrná turistika, ochrana přírodního a kulturního dědictví a zdravý životní styl.

Zelené stezky jsou koridory, využívané v souladu s jejich ekologickou funkcí, které přinášejí užitek v oblasti ochrany přírody a kulturního dědictví, zlepšují možnosti pro dopravu, rekreaci a stimulují rozvoj cestovního ruchu. Greenways Praha – Vídeň je síť cyklistických a pěších tras a stezek mezi Prahou a Vídní. Na kole či pěšky se lze seznámit s historickými městy a vesničkami, hrady, kláštery, zažít atmosféru starých židovských hřbitovů, vyzkoušet tradiční řemesla v některé ze starých dílen a navštívit moravské vinné sklepy.

Na pátešní trasu navazují tematické okruhy – Greenways Rožmberského dědictví, Greenways Lichtenštejnského dědictví či Greenways řemesel a vyznání. Další známé trasy jsou například Moravské vinařské stezky, trasa „Železná opona“ nebo trasa Krakov – Morava – Vídeň a další.

Případová studie *Posílení působivosti historického jádra města Gdaňsk* byla zaměřena na vztah mezi historickou částí města a současným rozvojem. Gdaňsk s téměř půlmilionem obyvatel je hlavním městem Pomořského vojvodství. Je významným dopravním uzlem, administrativním centrem a současně vyhledávanou turistickou destinací. První písemný záznam o Gdaňsku je z konce 10. století, kdy vzniklo přístavní město s obrannou funkcí, které se dále úspěšně rozvíjelo a ve kterém vznikaly četné významné budovy. Značnou zkázu způsobila historické části města až 2. světová válka. V poválečných letech byly historické budovy postupně obnovovány. Vážným zásahem bylo vybudování rychlostní komunikace, která rozdělila historické jádro. Spolu s následujícím

rozvojem volného trhu v posledních letech se tak urychlil úpadek jádra města. Město hledá cestu, jak zamezit úbytku místních obchodů v centru a jak zvýšit pěší dostupnost unikátních turisticky atraktivních míst.

Odpolední přednášky představily rozvojové záměry v oblasti cestovního ruchu z pěti zemí. První z nich byl příspěvek s názvem *Évora – zážitek se staletími*. Portugalské město Évora, zapsané do Seznamu UNESCO, se rozvíjelo od římských dob. Dochovaný hradební systém, četné církevní a světské historické objekty, včetně památek z dob Římské říše, přitahují množství turistů. Městská rada připravila strategický plán a generální plán historického jádra, kde jsou stanoveny zásady a limity pro renovaci a údržbu této části města a přilehlého okolí. Za okružní komunikací kolem centra vznikají nová nákupní střediska, současně však město účinně podporuje malé obchůdky v centru. Pro turisty jsou kromě patřičné a dobře dostupné infrastruktury cestovního ruchu připravovány četné kulturní a zábavní aktivity. Místa pro hromadné akce jsou pečlivě vybírána, aby nebyli rušeni obyvatelé. Parkování je řešeno mimo historické jádro na bezplatných, dostatečně dimenzovaných parkovištích. V plánech je zakotvena regulace cestovního ruchu, neboť cílem je vytvoření příjemného prostředí pro obyvatele i pro návštěvníky.

Další přednáška, *Udržitelnost versus ekonomické výnosy v destinacích hromadné turistiky*, byla věnována rekreační oblasti kolem turecké Antalye, která je nazývána tureckou riviérou. Svě popularitě vděčí nejen svým plážím a luxusním velkým letoviskům, ale i zajímavému okolí. Nedaleko jsou tři národní přírodní parky a četné antické památky. Město samotné, založené ve 2. století př. n. l., nabízí prohlídku romantické historické části, která je obklopena hradbami. V sezóně je počet turistů značný, město však usiluje o celoroční návštěvnost.

Profesor **Jonas Glemza** z Litvy přednesl přednášku *Historické jádro Vilnius a cestovní ruch*.

Historické město Vilnius, jehož centrum je zapsáno do seznamu UNESCO,

je reprezentováno unikátní církevní gotikou z 15. století. Pro ochranu a přiměřené využívání tohoto kulturního dědictví byl zpracován „management plan“ a generální plán města pro léta 1998–2005 a další pro léta 2008–2015. V původním plánu byla stanovena konkrétní místa rozvoje a ochrany a místa, kde je nutné zachovávat vizuální osy. Zároveň jsou ve Vilniusu určena místa k rozvoji a vzniku výškových staveb. Přesto však vznikl problém, neboť historické jádro je sice chráněno, ale panorama historických věží kostelů a paláců v centru města porušují výškové stavby v okolí. Generální plán z let 1998–2005 byl uplatněn pouze cca z 30 %.

V letošním roce se město připravuje na oslavy milénia – z roku 1009 pochází první písemná zmínka o Litvě. Každý rok se ve Vilniusu koná festival písní a tanců pobaltských států. Tato již 100 let trvající tradiční slavnost je zapsána do Seznamu nehmotného dědictví UNESCO a přispívá významně k posílení cestovního ruchu ve městě.

Umělecká a kulturní turistika: Udržitelná investice v časech krize byla předmětem přednášky **I. Salpico** z Portugalska. Přínos cestovního ruchu založeného na lokálním umění a kultuře je nejen ekonomický, ale i výchovný a sociální. Hlavním strategickým cílem je posílení kulturní identity.

Jasenka Kranjčević z Institutu pro cestovní ruch v Záhřebu seznámila ve své přednášce *Cestovní ruch v kulturní krajině* účastníky konference s rozvojovými záměry v přírodním parku Medvednica. Medvednica je malé pohoří v středním Chorvatsku, severně od hlavního města Záhřebu. Je to oblíbené místo rekreace obyvatel tohoto města. Nejvyšší hora je Sljeme. K jejímu vrcholu vede lanovka, silnice i horolezecké stezky, její dominantou je televizní věž. Jsou zde i lyžařské tratě, pro děti byla vytvořena naučná stezka. Další pozoruhodností je středověký hrad ze 13. století Medvedgrad, obnovovaný od konce minulého století. Pozoruhodná je gotická kaple sv. Jakuba. Pod jihozápadní částí pohoří se nachází rozsáhlý jeskynní systém Veternica, archeologické naleziště se stopami pobytu pravěkých lidí a s kolonií netopýrů.

Kromě již vybudovaných zařízení pro volný čas jsou připraveny projekty pro další rozvoj zábavních aktivit, adrenalinových sportů a kulturního vyžití.

Hlavní zásadou pro udržitelný rozvoj v přírodních lokalitách musí být vyvážený vztah mezi prostředím a cestovním ruchem, který je potřeba pečlivě a citlivě plánovat.

Hlavní přednáška posledního dne konference – *Evropská cesta cihlové gotiky*, přednesená **Christophem Pienkossem** z Německé asociace pro bydlení, urbanismus a prostorové plánování, představila trasu cestovního ruchu spojující pobaltské církevní i profánní gotické stavby z rezného zdiva. Vytváření takových tematických tras je jedním z prostředků jak zvýšit soutěživost měst. Zapojena jsou města ze sedmi států – Švédsko, Dánsko, Německo, Polsko, Litva, Lotyšsko a Estonsko. Návštěvníci pohybující se po trase se seznámí nejen s historickými stavbami, ale i se současným životem ve městech. Kromě kvalitní infrastruktury pro cestovní ruch je připravena nabídka možností pro volný čas. Trasa je pro pobaltské státy obzvlášť vhodná, protože veškeré rekreační a sportovní aktivity na pobřeží jsou závislé na počasí. Sezóna je zde poměrně krátká a využívání této trasy ji výrazně prodlužuje.

Záměr vybudovat trasu vznikl v roce 2001. Do roku 2004 byla vybírána síť vhodných lokalit, v roce 2007 vznikla nezisková mezinárodní organizace. Zatím je připraveno šest druhů zájezdů po této trase, každý s jiným zaměřením, v délce 5–8 dnů.

Na provozu trasy se podílí nejen instituce specializované na cestovní ruch, ale i církve, kulturní instituce, politické a obchodníci. Vzhledem k tomu, že tyto stavby reprezentují identifikaci obyvatel s jejich městy, staví provoz trasy na kladném zapojení občanů.

V každé zemi je jiný přístup k cestovnímu ruchu, rovněž kvalita služeb je rozdílná. Města rozvíjejí cestovní ruch podél trasy s maximálním ponecháním autenticity. Je však zapotřebí zlepšit příhraniční spolupráci a přizpůsobit infrastrukturu i pro využívání v nepříznivém počasí. Zájem turistů vždy vzbuzují různé historiky a kuriozity, které se váží k navštíveným lokalitám. Součástí zájezdů je nabídka rekreač-

ních, sportovních a kulturních aktivit. Takto připravené trasy přispívají k prodloužení doby pobytu návštěvníků v příslušné oblasti.

Po hlavní přednášce následovalo představení případové studie *Marketing a rozvoj cestovního ruchu v Mikulově*. Prvním rozvojovým záměrem města je využití bývalého areálu kasáren, předpokládá se úprava části území na park, ostatní pro bydlení. Pro rozvoj cestovního ruchu se upravuje a dobudovává příslušná infrastruktura. Speciální produkty pro cestovní ruch se nabízejí v rámci mikroregionu. Největším problémem v rozvoji cestovního ruchu je omezení návštěvnosti pouze na sezónu. Rovněž kvalita služeb zatím nedosahuje přiměřené úrovně a chybí i kvalifikovaný personál.

Posledním příspěvkem konference byla případová studie *Maastricht, město střední velikosti s velkými ambicemi*, která uvedla informace o historickém vývoji města Maastricht a o strategii jeho současného rozvoje. Maastricht se považuje za nejstarší nizozemské město, jehož existence byla doložena již 500 let před příchodem Římanů. Významná strategická poloha vedla ve středověku k posílení vojenského charakteru města a k vybudování rozsáhlé fortifikace. Koncem 18. a v 19. století bylo město převážně průmyslovým centrem a jeho význam poklesl. Po úpadku mnoha průmyslových odvětví v polovině 20. století byla vybudována nová univerzita a město se začalo orientovat na rozvoj vědy a výzkumu. V souladu s tím je cestovní ruch, jehož rozvoj je další z priorit strategie, zaměřen zejména na kongresovou turistiku.

Město s vysokou kvalitou života je pro návštěvníky velice přitažlivé svým středověkým půdorysem, množstvím historických budov a prostředím, připomínajícím města jižní Evropy.

Konference byla ukončena závěrečným projevem **Jaromíra Stejskala**, který poděkoval přednášejícím i účastníkům.

*Ing. arch. Marie Tomášková
Ústav územního rozvoje*